

Et spil femkort

Ved TORSTEN BALLE

Anders Christensen Bedsted var degn i Snedsted 1700. Magister Holger Sørensen Schandorph var sognepræst. ”I er svar bitte og klejn til at være vor præst”, skal en gammel kone i Snedsted have sagt til ham, da han kom. ”Da skal jeg blive jer voksen nok!” svarede mester Holger - og det blev han. I sin lange præstetid førte han utallige processer, og biskop Bircherod måtte mange gange formane ham til, at han dog engang ville lade sin trættekærlighed fare og leve i rolig forligelighed med folk. Der er ikke noget, der tyder på, at det hjalp, og det er næsten en selvfølge, at han ragede uklar med degnen. 1704 forlod Anders Bedsted derfor pludselig embedet, og præstens søn Hans Holgersen blev degn.

Anders Bedsted slog sig ned i Thisted, men i de få år, han var der, fylder hans retssager godt op i tingbøgerne, så mester Holger var måske ikke alene skyld i ufreden mellem dem.

I Thisted boede toldbetjenten Niels Nielsen Visiterer, der som andre posekiggere var ilde lidt. Når man har læst en del om denne herre i tingbøgerne, er det med bange anelser, man ser, at Anders Bedsted eller Anders Degn, som han også kaldes, blev gift med hans datter 1704, men til at begynde med ser det ud, som det gik svært godt. Niels Visiterer gik på aftægt hos sin kære svigersøn, der overtog både gård og markjord, dog med den betingelse, at hvis den gamle ikke blev tilfreds med kost, forplejning og omgang, skulle han have 125 daler. De bange anelser melder sig igen, men foreløbig flyttede de da sammen.

Den efterfølgende historie viser, at det somme tider gik livligt til hos Anders Degns.

Natten mellem den 10. og 11. januar 1706 noget efter midnat gik Mogens Knekkenborg ”efter sin sædvane” en runde gennem den lille by. Han var konsumtionsbetjent, og den slags folk snusede rundt både ved dag og ved nat i håb om at gribe formastelige personer, der forsøgte at smutte ind i byen udenom porte og diger med varer for at undgå at betale den forhadte konsumtion. Det var nok lettest i mørke vinternætter.

Men det er ikke særlig morsomt at liste alene rundt i gaderne i bælgravende mørke, når der slet ingen uærlige folk er på færde, og da Mogens Knekkenborg så, at der var lys hos Anders Degns, og han fornå, at der var folk derinde (der har nok været lidt spektakel), gik han derind for at få lys, varme og selskab.

Inde i stuen sad nogle folk fra omegnen og nogle længere borte fra. En kendt studepranger, Laurits Ormsen, sad ved bordet og røg på sin pibe. Studeprangere har som regel penge, og den fattige betjent spurgte i tillid til sine evner og sin ædru tilstand, om Laurits Ormsen ikke havde lyst til et slag kort. Det havde han ikke. Han havde spillet - og tabt - og var lidt fortrædelig. Men lidt efter vågnede spilelysten igen i ham, og han sagde, at han godt ville spille, men kun ét spil femkort og kun om en hel daler. Det var hårdt for den fattige Mogens Knekkenborg. Han gravede forgæves i sine lommer efter penge, og i sin vånede spurgte han værten, Anders Degn, om han ikke ville låne ham en daler og stå halvt med ham. Det ville han. Det er

altid klogt at stå sig godt med en toldbetjent, og Anders Degn havde særlige grunde til det. Desuden havde studeprangeren nydt en del af degnens gode øl, så Mogens betjent klarede sig nok.

Laurits Ormsen smak en daler i bordet, og degnen lagde en til, og så gik spillet sin gang - under nogen spænding, for en daler var en stor indsats dengang. Da de ikke havde mere end to kort tilbage hver, sagde Mogens sejrssikker: ”Nu har jeg vundet spil i min hånd!” og smed kortene på bordet. Det var Ruder Konge og ”Ruder Frue”. ”Tag dine kort op og spil dem et for et”, sagde Laurits Ormsen. Betjenten spillede kongen ud, men Laurits stak med Ruder Es og spillede Hjerter Es ud! Der er ikke noget at sige til, at betjenten blev lang i ansigtet, og hvem der også blev det, var Anders Degn. En hel halv daler spildt på den snedige studepranger. Nej det skulle blive løgn. Hurtigt greb han efter sin daler, men det gjorde Laurits Ormsen, der åbenbart var lysvågen, også. Pengene kom ind mellem kortene, men det blev prangeren, der fik fat i dem og stak dem i lommen.

Mogens Knekkenborg fandt nu, at det var mest sikkert at luske af, og Laurits Ormsen betalte for øllet og ville også af sted. Det var for meget for degnen. Han satte sig hen foran døren, så ingen kunne komme ud. Måske ville han provokere prangeren til et angreb, så han kunne beskyldte ham for at have øvet vold imod ham i hans eget hus. Det var nemlig et af hans glansnumre. Men Laurits var klog. Han blev roligt siddende. Noget efter blev Anders Degn forståeligt nok ked af at sidde der, og han prøvede at få en af de andre i stuen til at afløse sig. Det ville manden ikke. Han skulle ikke blandes ind i noget.

Hen imod morgenstunden ville gæsterne gå til froprædiken. Laurits Ormsen sagde, at han ville med, men Anders Degn forbød ham at gå. For at undgå håndgribeligheder satte prangeren sig igen uden at foretage sig noget, til det blev hen på morgenen, og degnen indså det umulige i at blive ved at holde ham i arrest. Så måtte han lade ham gå med den vundne daler, men gram i hu var han. Hans nederlag nagede ham, og næste tingdag mødte han for byretten og anklagede Laurits Ormsen for at have fravendt ham en daler på utilbørlig måde og for anden ulovlig medfart.

Som en erfaren tingstud havde han sikkert vurderet sine chancer for at vinde en retssag og mente, at han havde gode kort på hånden. Han kunne føre betjenten som vidne, og han ville nok være medgørlig, da han jo skyldte degnen en halv daler. Og så kunne han, som han plejede, lade sin svigerfader og sin kone vidne, mens Laurits Ormsen nok ville have ondt ved at skaffe sig vidner. To mænd havde ganske vist fulgt spillet opmærksomt, men den ene boede i Gærup og den anden i Møllerup på Mors, og det var tvivlsomt, om de ville ulejlige sig så langt som til Thisted bare for at vidne om så ringe en sag, i hvert fald da morsingboen, og to vidner måtte Laurits Ormsen jo have. Måske vidste han endda ikke, hvem det var.

Så mødte han og hans vidner da for retten, men Laurits Ormsen, der nok var en anset mand, begærede opsættelse. Det ville jo tage nogen tid at få hans vidner frem, da de var

udenbys folk og skulle have langt varsel. Dommeren, Iver Pedersen, bevilgede straks opsættelsen, og det lykkedes Laurits Ormsen at få sine vidner opspurgt og stævnet. De mødte begge to og fortalte hver for sig, hvad de havde set og hørt, så det var ikke til at komme udenom, at Mogens Betjent havde tabt spillet, og at Anders Degn havde holdt prangeren i ulovlig arrest.

Dommeren, tinghørerne og andre godtfolk, der var kommet til ting, har nok moret sig godt, og dommeren var ikke i tvivl om, hvad han skulle dømme. Dommen lød på, at Laurits Ormsen ikke efter de aflagte vidnesbyrd havde gjort noget ulovligt, men ærligt og redeligt vundet daleren i kortspil, og da Anders Bedsted frivilligt havde sat sin daler på eventyr, måtte han bære tabet og betale sagens omkostninger.

Denne sag var kun et bagatel, der - som biskoppen skrev om en af magister Holgers sager - fast ikke var værd

at påtale, men Anders Bedsted blev ikke klog af skade og gjorde sig efterhånden ved sine mange processer så ildeset, at han måtte fortrække. Han solgte gården og lejede sig foreløbig ind i Thisted Bisgård, men kom straks i strid med ejeren, Knud Pedersen Riber, den forrige amtmands fuldmægtig, og med konsumtionsvæsenet, fordi han ikke kunne gøre rede for, hvordan han havde fået alt det kød og flæsk, han flyttede med, og som der ikke var betalt konsumtion af.

Det blev hans sidste processer i Thisted. 12. januar 1708 skrev biskop Bircherod i sin dagbog: "Blev Anders Christensen, som for mere end tre år siden formedelst sin udstand med mag. Holger Schandorph havde kvitteret Snedsted degnekald, antaget og beskikket af mig til at være degn i Øster og Vester Assels på Mors".

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og Vester Hanherred 1975, side 7477).